

DOI: 10.31866/2410-1176.40.2019.172701

УДК 7.05:62:800

**ПРЕДМЕТНИЙ ДИЗАЙН.
ТОТОЖНІ ТЕРМІНИ
ТА ЇХНІ СЕМАНТИЧНІ
ЗНАЧЕННЯ**Вергунова Наталія Сергіївна^{1а},
Вергунов Сергій Віталійович^{2а},¹кандидат мистецтвознавства, старший викладач,
ORCID: 0000-0002-8470-7956,

e-mail: n.vergunova@gmail.com;

²кандидат мистецтвознавства, професор,
ORCID: 0000-0003-2603-9782,

e-mail: s.vergunov@gmail.com;

^аХарківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова,

вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, Україна, 61002

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей застосування терміна «предметний дизайн» у теорії та практиці дизайну, розгляді тотожних йому термінів і їхніх семантичних значень. Методи дослідження. Для визначення понятійного апарату та виявлення термінологічних трактувань був застосований метод термінологічного аналізу; для вивчення літературного матеріалу історико-порівняльний метод використовувався у зв'язку із хронологічним методом, що дало змогу розглянути семантичні значення виявлених термінів у динаміці зміни в часовій послідовності загалом, а також сприяло їх співставленню і визначенню найбільш компетентних термінологічних тлумачень. Наукова новизна роботи полягає в дослідженні терміносистеми, виявленні та з'ясуванні її змістових доміант, тотожностей і відмінностей, її специфіки в галузі промислового дизайну та проявленню в дизайні середовища, а також практичному впровадженню в дизайнерську практику. Висновки. У статті розглянуто низку термінів, тотожних поняттю «предметний дизайн», а саме: «колекційний дизайн», «гаражний дизайн», «кустарний дизайн», «мануфактурний дизайн». Семантичні значення більшості цих понять неоднозначні, тому можуть помилково сприйматися в професійних колах. На основі проведеного дослідження цієї терміносистеми для позначення дизайну подібного роду об'єктів, враховуючи їхнє функціональне значення у створенні єдиного предметно-просторового середовища проживання людини, виявлено більш точний і семантично вірний термін: «дизайн предметів для інтер'єру».

Ключові слова: колекційний дизайн; гаражний дизайн; мануфактурний дизайн.

Вступ

Формування методологічної бази дизайну й побудова концепцій профільної освіти в цій практичній діяльності, здійснюється, зокрема, завдяки науково-теоретичному супроводу, упорядкування та вдосконалення якого набуває особливої актуальності в постійно мінливому сучасному світі із властивими йому глобалізаційними процесами.

Постійне насичення предметного світу об'єктами з новими споживчими якостями передбачає появу нових напрямів у дизайні. При цьому термінологічні обґрунтування подібних явищ здебільшого складаються представниками періодичних друкованих та електронних видань без профільної дизайнерської освіти й належної художньої підготовки. Отже, уживані термінологічні трактування не завжди науково обґрунтовані й практично доцільні.

Водночас повсюдна поширеність подібних видань певною мірою впливає і на зацікавлених у дизайнерській діяльності читачів, і на практикуючих у цій галузі фахівців. Відтак з'являється термінологічна плутанина, а понятійні невідповідності можуть зачепити не тільки загальне розуміння в цілому, але й вплинути на сприйняття в професійному колі дизайнерів.

У загальнотеоретичному аспекті проблематики дослідження використані роботи Л. Слек (2006), В. Гіббонса (2015), Р. Морріса (2009), Д. Нормана (2013). Варто зазначити, що комплексний розгляд подібних питань усе ще недостатньо представлений і має суперечливі значення. Така ситуація призвела до того, що термін «предметний дизайн» відсутній у словниках та енциклопедіях і загальної

спрямованості, і в спеціалізованих виданнях, орієнтованих на дизайн та архітектуру. Також цей термін не зустрічається і в іноземній літературі, оскільки «Object/Subject design» (переклад поняття «предметний дизайн») семантично не вірний для зарубіжних дослідників. У процесі аналізу було виявлено поняття «Object-oriented design» і «Single-subject design», але ці терміни не відносяться до дизайну, а торкаються інших сфер людської життєдіяльності. Так, поняття «Object-oriented design» позначає «... процес планування системи взаємодіючих об'єктів з метою вирішення програмної завдання» (К. Ларман, 2005, с. 7) як один із підходів до розроблення програмного забезпечення, а термін «Single-subject design» використовується в різних галузях прикладної психології (Т. Тріподі, 1998, с. 34).

У роботах іноземних авторів (Л. Слек, Р. Морріса, В. Гіббонса і Д. Нормана) можна зустріти термінологічне тлумачення «Product design», що має деяку суперечливість із офіційно визнаним терміном «Industrial design» (ICSID, Брюгге, 1964). Серед вітчизняних дослідників поняття «предметний дизайн» практично не розглядається через спірне семантичне значення; термін використовується, як правило, на власних сайтах дизайнерів та архітекторів, у журналах з дизайну інтер'єрів, на виставках і фестивалях для інформування потенційних споживачів. Отже, подібні прояви цього терміна не відносяться до професійної наукової літератури.

Мета статті

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей застосування терміна «предметний дизайн» у теорії та практиці дизайну, у розгляді тотожних йому термінів і їхніх семантичних значень.

Виклад матеріалу дослідження

Останнім часом поняття «предметний дизайн» зайняло досить міцні позиції в дизайнерському просторі; воно може бути розглянуто як компенсація відсутності відповідної промисловості в Україні, коли є бажання творити (проекувати), але немає можливості реалізувати свій проект у матеріалі. Словосполучення «в матеріалі» передбачає повноцінне серійне виробництво споживчого товару, а не ремісничі одиничні екземпляри. Ситуація складається в такий спосіб, що дизайнер, який бажає продемонструвати споживачу певний об'єкт, змушений зайняти позицію ремісника і зробити цей об'єкт своїми руками; як наслідок – усе частіше складається справедлива думка, що промисловий дизайн в Україні – це ремесла.

Власне виготовлення різних предметів є не тільки відповіддю на потребу в індивідуалізації, але й дає змогу перетворитися із пасивного споживача в активного творця світу навколо. Подібні процеси можна віднести до категорії певних дизайн-виробництв – тобто тих, хто вже сьогодні самостійно розробляє, виробляє і продає свій продукт у сегменті меблів або домашнього декору.

Згідно з дослідженнями деяких компаній, що займаються інвестиціями на території країн СНД, «... попит на індивідуальний дизайн буде надалі зростати, і все більше людей навіть з невеликим достатком захочуть утілити свої ідеї в особистому інтер'єрі <...> майбутнє не скасує попиту на класику або мінімалізм, але такі запити стануть одними із сотень – епоха вибору атрибутованих стилів буде заміщена калейдоскопом індивідуальних рішень» (Ігнат'єв, 2017). Відповідно, у цих явищах може бути задіяна професія промислового дизайнера майбутніх випускників навчальних закладів вищої освіти, а доцільно відбудована стратегія їхньої освіти й підготовки буде цьому сприяти.

Подібна підготовка може забезпечити фахівцями і такий, відносно новий (цей процес стартував на початку 1970-х років), напрям, як «колекційний дизайн», що став особливо активно розвиватися в останні два-три роки. Можна стверджувати, що промисловий дизайн, у розумінні світової арт-спільноти, став прирівнюватися до видів мистецтва, поряд із живописом, скульптурою та іншими жанрами візуальних мистецтв. За емоційної яскравості проектних рішень і художніми якостями цих предметів, деякі об'єкти промислового дизайну можна порівнювати із творами «чистого» мистецтва. Соковижималка «Juicy Salif» Філіпа Старка, світильник «Lucellino» Інго Маурера або крісло «Proust» Алессандро Мендіні – не тільки функціональні та ергономічні, але й художньо виразні, вони є музейними та колекційними предметами.

Слід звернути увагу й на питання тиражування – обсягу серійного виробництва, що пов'язане з питанням унікальності. Об'єкти «чистого мистецтва» по-своєму унікальні і часто виконуються в єдиному екземплярі; в об'єктах дизайну унікальність теж присутня, але тиражі сприйняття розрізняються на порядки. Утім, головна особливість предметів колекційного дизайну не лише в тому,

що в них можна вкладати гроші сьогодні і дорожче продавати завтра. З ними можна комфортно жити зараз, так як це, перш за все, дизайн, з його невід'ємною функціональністю і практичністю, на відміну від музейного експоната, призначеного виключно для естетичної насолоди.

Незважаючи на це, подібні об'єкти промислового дизайну можна успішно продавати, як, наприклад, картину «Золота Адель» (Портрет Аделі Блох-Бауер I) австрійця Густава Клімта або скульптуру «Людина, що крокує» швейцарця Альберто Джакометті. Так, галеристи (Carpenters Workshop Gallery, Galerie Kreo, Galerie Armel Soyer та ін.) почали вводити об'єкти дизайну в свої колекції і пропонувати їх до продажу на спеціально організованих заходах: Paris Art + Design, Design Miami / Basel, Collective Design, Design Art Fair та інших спеціалізованих ярмарках по всьому світу (Коллекционный дизайн – функциональное искусство).

На міжнародній виставці «Design Shanghai», останнє відкриття якої відбулося 6–9 березня 2019 р., поряд із традиційними розділами («Ванни і кухні», «Офісні меблі», «Класика» і «Сучасний дизайн»), представлена секція «Колекційний дизайн»; більше того, стенди павільйону з об'єктами колекційного дизайну представлені не тільки загальною експозицією, а й демонстраціями окремих дизайнерів/архітекторів, професійних майстерень/дизайн-ательє та ін. На офіційному сайті виставки зареєстровані стенди «Zaha Hadid Edition», «Wiener Silber Manufactur», «BUBEN & ZORWEG».

Відокремлення напряму «колекційний дизайн» в окремий вид проектного процесу, що апріорі притаманний дизайну, не доцільне хоча б тому, що в процесі роботи дизайнер слідує певній методиці проектування, вирішує комплекс професійних завдань, що визначені нагальним споживчим попитом. І далеко не кожен продукт може претендувати на статус «колекційного». Подібний статус може з'явитися не стільки тому, що краса і користь об'єкта очевидна, скільки тому, що так склалися обставини: історія створення, маркетингові прийоми учасників ринку, активна робота галеристів з надання нових послуг та ін.

Подібна практика визначає нові підходи, що, своєю чергою, передбачають появу нової термінології. Наприклад, «гаражний дизайн». Організатори Галереї гаражного дизайну «Тіні та відтінки», яка нещодавно відкрилася в Києві, стверджують: «Гаражний дизайн є інтернаціональним культурним феноменом – цей стиль сьогодні визначає вектор розвитку сучасного дизайну основних світових центрів. Останні інтер'єрні виставки Мілана, Парижа, Лондона, Стокгольма, Токію, Нью-Йорка та Майамі продемонстрували прагнення велетнів індустрії інтегрувати елементи, продовжити форми, переосмислити мотиви або прямо скопіювати доробок бруклінських новаторів <...> молодих митців – David Weeks, Lindsey Adelman, Bec Brittain, Jason Miller, Paul Loebach, Dylan Davis і Jean Lee, Gabriel Kakon і Scott Richler, Rosie Lee» (Тіні і відтінки мистецтва та дизайну, 2019). При цьому варто зазначити, що навіть великі пошукові системи, зокрема «Google», на запити про «гаражний дизайн» роблять посилання на «фото унікальних дизайн-проектів приватних гаражів», «гаражі в сучасному стилі», «дизайн гаражу» взагалі, на дизайн гаражного простору, буквально реагуючи на поставлене запитання. Тому синонімічними термінами, які, можливо, більш точно можуть розкрити не тільки проектну суть таких (предметів) об'єктів, але і їхню технологічну основу і виробничий цикл виконання, можуть бути:

– кустарний дизайн: тобто дизайн споживчих об'єктів групи товарів для інтер'єру, що відноситься до виробництва ручним (домашнім), нефабричним способом; дрібносерійне виробництво виробів із застосуванням ручної праці. «Прикладом кустарного виробництва в наші дні може бути виготовлення прикрас, меблів за індивідуальними замовленнями або пошиття одягу дизайнером. Особливо воно розвинене при виготовленні ювелірних виробів або інших предметів розкоші. У відсталих країнах кустарне виробництво є домінуючим» (Райзберг Б., Лозовський Л. та Стародубцева Е., 2017, с. 224). Поняття «кустарний» походить від іменника кустар (kunster, kunstener нем. – знавець мистецтва, ремесла); за всіма параметрами – проектними, технологічними і виробничими – воно використовується для позначення нинішньої діяльності дизайнерів-індивідуалів та дизайн-бюро, що просувають на споживчий ринок власні об'єкти;

– крафт-дизайн: суть аналогічна, походить від англійського craft – створювати, творити. Широко використовується в комп'ютерних ігрових світах: крафт, крафтить означає створювати предмети за допомогою спеціальних умінь, «крафтових» професій, якими володіє персонаж. Також підходить за всіма параметрами, з тією лише різницею, що передбачає ще більш вузьку спеціалізацію: об'єкти з дерева, металу або кераміки;

– хенд-мейд дизайн: англiцизм «хенд-мейд» (hand made) перекладається як «зроблено вручну»; маються на увазі унікальні компоненти й особливості: ручна авторська робота, висока якість,

ексклюзивний, єдиний екземпляр: це речі ручної роботи, що не мають нічого спільного із серійним виробництвом; особливо підходить для позначення продуктів дизайну для інтер'єру в форматі арт-об'єкту.

Також правомочний термін «мануфактурний дизайн»: це дизайн тих же споживчих об'єктів групи товарів для інтер'єру, що відноситься до виробництва індустріального, але з великою часткою ручної праці; серійність визначається кількістю найманих робітників.

Очевидно, що колекційний/гаражний/кустарний/крафт-дизайн або мануфактурний дизайн – об'єктивна спроба реалізувати свої теоретичні знання та практичні вміння вітчизняних промислових дизайнерів у цьому споживчому секторі. І для цього кола об'єктів, що в цілому можна позначити як «дизайн предметів для інтер'єру», ми поки не маємо сингулярного терміна, який би однозначно визначав їхню суть і який би задовольняв професійне співтовариство, виробників та споживачів. Тому в таких випадках ми вважаємо доцільнішим термін «дизайн предметів для інтер'єру», а не «предметний дизайн». Запропоноване формулювання не є новацією, але наділене виразним семантичним значенням і точним розумінням номенклатури розроблюваних об'єктів, очевидним для всіх учасників процесу: споживача, проєктанта й виробника.

Отже, повернення до мистецтва ремесла, а також синтез ручної праці і сучасних технологій – один з основних трендів сьогодення. Зростанню попиту на предмети, підписані знаковими дизайнерами та архітекторами, сприяють і нові творчі парадигми. Споживачі прагнуть мати в своєму користуванні не лише предмети масового виготовлення, а й унікальні або мало тиражовані об'єкти, що відповідають їхній індивідуальності. Дизайнери (архітектори) прагнуть до активнішого самовираження: для них це свого роду професійний виклик. І відповіддю цьому виклику є об'єкти, що підпадають під термін «предметний дизайн».

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні терміносистеми, виявленні та з'ясуванні її змістових домінант, тотожностей і відмінностей, її специфіки в галузі промислового дизайну та проявленню в дизайні середовища, а також практичному впровадженню в дизайнерську практику.

Висновки

Розглянуті в науковій статті терміни, тотожні поняттю «предметний дизайн», дали змогу виявити кілька контрадикторних станів цього поняття, а саме: «колекційний дизайн», «гаражний дизайн», «кустарний дизайн», «мануфактурний дизайн». Проведений аналіз їхніх семантичних значень дає підстави стверджувати, що кожен з них може замінити термін «предметний дизайн».

Одночасно з цим змістовні складники цих термінів викликають неоднозначне сприйняття в професійних колах завдяки відсутності кваліфікованого визначення симбіозу проєктного та виробничого процесів, їхньої взаємодії. Наприклад, термін «колекційний дизайн» правомірний тільки в разі, коли продукт може претендувати на статус «колекційного», але подібний статус може з'явитися не стільки тому, що краса і користь об'єкта очевидна, скільки тому, що так склалися обставини.

Термін «гаражний дизайн» можливий лише в значенні місця (певного становища), де продукт може бути виготовлений; при цьому відсутнє точне розуміння – чи був задіяний дизайнер, як проєктант, в цьому процесі. Термін «кустарний дизайн» близько співвідноситься з поняттям «гаражний дизайн», бо теж є характерним в плані ручного (домашнього) виробництва, а також розташування (наприклад, у гаражі). Разом з тим за всіма параметрами – проєктними, технологічними й виробничими – термін «кустарний дизайн» компетентно підходить для позначення нинішньої діяльності дизайнерів-індивідуалів та дизайн-бюро, що просувають на споживчий ринок власні об'єкти. Поняття «мануфактурний дизайн» відрізняється від усіх попередніх більш індустріальним виробництвом, серійність продукції якого визначається кількістю найманих робітників.

На основі представленої низки понять «предметний дизайн», який використовується сьогодні в дизайнерській практиці («колекційний дизайн», «гаражний дизайн», «кустарний дизайн», «мануфактурний дизайн») запропоновано більш точне і семантично вірне формулювання для позначення дизайну подібних об'єктів – «дизайн предметів для інтер'єру». Таке формулювання засновано на тому, що дизайн визначає функціональне значення цих предметів і є кінцевим проєктним процесом, спрямованим на створення єдиного предметно-просторового середовища проживання людини, а не просто якісною характеристикою певного стану дизайну. Подальше дослідження планується спрямувати на розгляд та осмислення нових термінів, що регулярно з'являються та відносяться до спеціалізації «дизайн середовища» в контексті промислового дизайну.

Список використаних джерел

1. Игнатъев К. *Индивидуальный дизайн уйдет в сферу искусства, востребованного ценителями*. URL: <https://design-mate.ru/read/people/kirill-ignatyev> (дата звернення: 12.02.2019).
2. Коллекционный дизайн – функциональное искусство. *Chernozem.info*. URL: <https://chernozem.info/journal/kollekcionnyu-dizayn-funkcionalnoe-iskusstvo> (дата звернення: 10.01.2019).
3. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. *Современный экономический словарь*. Москва : ИНФРА-М, 2017. 512 с.
4. Слэк Л. *Что такое дизайн продукта*. Москва : Астрель, 2006. 256 с.
5. Тіні і відтінки мистецтва та дизайну. *Chernozem*. URL: <https://chernozem.info/journal/tini-ta-vidtinki>. (дата звернення: 10.01.2019).
6. Gibbons W. *Industrial Design vs Product Design*. URL: <https://medium.com/@WillGibbonsDesign/industrial-design-vs-product-design-810c34f612b0>. (Available at: 14.02.2019).
7. Larman C. *Object-Oriented Analysis and Design*. New Jersey : Prentice Hall, 2005. 736 p.
8. Morris R. *The fundamentals of product design*. Worthing : AVA Publishing, 2009. 184 p.
9. Norman D. *The Design of Everyday Things*. New York : Basic books, 2013. 368 p.
10. Tripodi T. *A Primer on Single-Subject Design for Clinical Social Workers*. Washington : NASW Press, 1998. 197 p.

References

- Gibbons, W. (2015). *Industrial Design vs Product Design*. Available at: <<https://medium.com/@WillGibbonsDesign/industrial-design-vs-product-design-810c34f612b0>> [Accessed: 14 February 2019].
- Ignatiev, K. (2017). *Individualnyi dizain uidet v sferu iskusstva, vostrebovannogo tceniteliami* [Individual design will go into the sphere of art sought by connoisseurs] Available at:<<https://design-mate.ru/read/people/kirill-ignatyev>> [Accessed: 12 February 2019].
- Kollektcionnyi dizain – funkcionalnoe iskusstvo* [Collectible Design – Functional Art]. *Chernozem.info: informatcionnyi portal vizualnoi kultury* [online] Available at: <https://chernozem.info/journal/kollekcionnyu-dizayn-funkcionalnoe-iskusstvo> [Accessed: 10 January 2019].
- Larman, C. (2005). *Object-Oriented Analysis and Design*. New Jersey: Prentice Hall.
- Morris, R. (2009). *The fundamentals of product design*, Worthing: AVA Publishing.
- Norman, D. (2013). *The Design of Everyday Things*. New York: Basic books.
- Raizberg, B.A., Lozovskii, L.Sh. and Starodubtceva, E.B. (2017). *Sovremennyy ekonomicheskii slovar* [Modern Economic Dictionary]. Moscow : INFRA-M.
- Tini i vidtinki mistetctva ta dizainu* [Shadows and shades of art and design]. *Chernozem.info* : [online] Available at: <<https://chernozem.info/journal/tini-ta-vidtinki>> [Accessed: 10 January 2019].
- Tripodi, T.A. (1998). *Primer on Single-Subject Design for Clinical Social Workers*, Washington: NASW Press.
- Slek, L. (2006). *Chto takoe dizain produkta* [What is product design]. Moscow: Astrel'.

Стаття надійшла до редакції: 11.03.2019

**ПРЕДМЕТНЫЙ ДИЗАЙН.
ТОЖДЕСТВЕННЫЕ ТЕРМИНЫ
И ИХ СЕМАНТИЧЕСКИЕ ЗНАЧЕНИЯ**

Вергунова Наталья Сергеевна^{1а},
Вергунов Сергей Витальевич^{2а}

¹Кандидат искусствоведения,
старший преподаватель;

²Кандидат искусствоведения, профессор;

^аХарьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова,
Харьков, Украина

Цель исследования состоит в выявлении особенностей применения термина «предметный дизайн» в теории и практике дизайна, рассмотрении тождественных ему терминов и их семантических значений. Методы

исследования. Для определения понятийного аппарата и выявления терминологических трактовок применялся метод терминологического анализа; при изучении литературного материала историко-сопоставительный метод использовался в связи с хронологическим методом, что предоставило возможность рассмотрения семантических значений выявленных терминов в динамике изменения во временной последовательности в целом, а также способствовало их сопоставлению и определению наиболее компетентных терминологических трактовок. Научная новизна состоит в исследовании терминосистемы, выявлении и выяснении ее содержательных доминант, тождеств и различий, ее специфики в области промышленного дизайна и проявления в дизайне среды, а также практическом внедрении в дизайнерскую практику. Выводы. В статье рассмотрен ряд терминов, тождественных понятию «предметный дизайн», а именно: «коллекционный дизайн», «гаражный дизайн», «кустарный дизайн», «мануфактурный дизайн». Семантические значения большинства из них неоднозначны, поэтому могут ошибочно восприниматься в профессиональных кругах. На основе проведенного исследования терминосистемы для обозначения дизайна подобного рода объектов, учитывая их функциональное значение в создании единой предметно-пространственной среды обитания человека, предложена более точная и семантически верная формулировка: «дизайн предметов для интерьера».

Ключевые слова: коллекционный дизайн; гаражный дизайн; мануфактурный дизайн.

**OBJECT DESIGN.
IDENTICAL TERMS
AND THEIR SEMANTICS**

Nataliia Verhunova^{1a}, Serhii Verhunov^{2a}

¹*PhD in Art History, Senior Lecturer;*

²*PhD in Art History, Professor;*

^a*O. M. Beketov National University*

of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

The purpose of the article is to identify the specifics of the application of the term “object design” in theory and practice of design; to consider the terms that are identical to it and their semantics. The research methodology. The method of terminological analysis was used in order to determine the conceptual apparatus and identify its terminological interpretations; the historical-comparative method was used in conjunction with the chronological method to study the literature, which provided an opportunity to consider the semantics of the identified terms in the dynamics of change in the temporal sequence as a whole, and also contributed to their comparison and defining the most competent terminological interpretations. The scientific novelty of the work lies in studying the terminological system, identifying and clarifying its conceptual dominants, identities and differences, its specifics in the field of industrial design and manifestation in environmental design, as well as practical implementation in design practice. Conclusions. The article concerns a number of terms that are identical to the concept of “object design” – namely, “collectible design”, “garage design”, “handicraft design” and “manufactory design”. The conceptual meanings of most of them are ambiguous and may thus be mistaken in professional circles. Based on the conducted study of this terminological system used for denoting such kind of objects, and taking into account their functional significance in creating a universal subject-spatial human environment, a more precise and semantically correct term was proposed: “design of objects for the interior”.

Keywords: collectible design; garage design; manufactory design.